

Teodor Llorente en la memòria

Per què aquesta mostra dels *Versos* de Teodor Llorente? Perquè celebrem el centenari de la seua mort. Però també per voler fer present, i mantenir viva, la paraula del poeta renaixent que va somiar, i va ser capaç de fer, que la llengua dels valencians recuperara la qualitat artística i emocional dels clàssics del segle xv, com Ausiàs March i Joan Roís de Corella. T. Llorente (1836-1911), lligant la tradició «olvidada» amb la modernitat romàntica, aconseguí ser el vitalitzador de la llengua culta entre els valencians, fent-la renàixer amb dignitat emocional i poètica després de ser tinguda durant tres segles foscos com una parla més morta que no viva per a la literatura en majúscules.

Sóc dels que creu que a Llorente, com a poeta, se l'ha de reconèixer com a part de la memòria culta literària, just perquè és la veu que lliga la tradició lírica d'Ausiàs March i de Joan Roís de Corella, amb la de Bernat Artola i Vicent A. Estellés. Vull dir que Llorente, com a poeta valencià, és la baula que uneix la tradició (el segle xv) a la modernitat (el segle xx). Llorente a València, Verdagner a Catalunya, i Costa i Llobera a Mallorca, permeten imaginar i sentir la Renaixença amb una mirada vital. Perquè quan un poema —tant si té un segle, com si en té sis— és capaç d'emocionar un lector, o un escoltador, significa que aquest ha sabut desbordar la temporalitat cronològica, i s'ha convertit en un clàssic.

I jo ara veig així la poesia de Llorente; com un entranyable paisatge de paraules que remet a un món perdut, un món que reviu de paraula gràcies als seus versos. Com digué M. de Montoliu: «La poesia de Llorente és un cas modern i vivent de llatínisme en la nostra literatura; un espill de la disciplina i ponderació poètica, en el qual ens convindria mirar-nos amb freqüència; un exemple de forta supervivèn-

cia de l'antic llevat clàssic del Renaixement, del qual podem treure ensenyances molt profitoses per a les noves orientacions de la nostra poesia».

* * *

Poesies triades de Teodor Llorente, antologia a càrrec de J. Piera, edició preparada per al «XV homenatge a la paraula» del CEIC Alfons el Vell de Gandia (Gandia, novembre 2011).

A la mar Mediterrànea

Oh blava mar, hellènica i llatina,
que l'Argonauta etern solca triomfant,
en lo front los llorers de Salamina,
en la destra les palmes de Lepant!

Bressol de l'Art i de la Fe divina,
que unixes en ta platja el gloriós cant
d'Homer a la llegenda peregrina
del dolç Virgili i la visió del Dant!

Derroquen-se els imperis a tes vores!
Sempre seràs, oh Mar, com sempre fores,
l'espill més clar i pur del millor cel.

I de ta escuma, per lo sol dorada,
jove sempre, joiosa, enamorada,
la immortal Venus sortirà sens vell!

(1885)

A mossén Jacinto Verdaguer

Li vaig dir: —«Oh tu, que cantes
visions tan belles i santes
com ningú pogué ensomiar;
tu, que lo món dels Atlantes
tragueres del fons del mar;
tu, que entre boscanes roses,
en jardins quallats de neu,
ab tonades misterioses
fas ballar, gentils i airoses,
les fades del Pirineu,
i espantant i llançant fora
llur bandada enganyadora

ab la mística oració,
plantes la creu redemptora
en lo cim del Canigó;
digues: quin geni t'inspira?
Quina és l'ardenta guspira
que encengué ton esperit?
Eixos cants que el món admira
en quin lloc els has sentit?
Quin àngel tos passos mena?
Quin sol tos jorns allumena?
Qui obri a tos ulls brilladors
la terra, d'abismes plena,
i el cel, ple de resplendors?
Aquesta qüestió confusa
aclara'm». Ell respongué:
—«La Pàtria és la meua musa;
l'Amor lo foc que l'abrusa,
i son llumenar la Fe».

(1886)

Mal ensomni

No sé quant temps jo dormia:
dormia tan quiet i dolç,
que aquell dormir me semblava
la dormida de la mort.
De sobte, en ma capçalera,
com un terratrèmol oïc,
i escolte una veu que em crida:
—«Desperta't, ja has dormit prou.»
M'alce, i les mans freturoses
porte als ulls, ferits del sol;
estic d'un riu a la vora;
veig una ciutat enfront.
Serà la meua? Me n'entre
per sos carrers tot febrós:
reconéixer-la voldria,
i no sé si és ella o no.
El Micalet...! Oh València!
Oh ciutat dels meus amors!
¿Com és que en tu, casa meua,
tot està canviat i nou?
Palaus, pòrtics, columnates,
arbredes, jardins, pertot...

Els antics monuments busque:
si en queden, són molt pocs.
Tot me sorprén, tot ho estranye,
com si d'altre país fos:
vestimentes la gent porta
que conegudes no em són.
A un que passa, li pregunte
per tan gran transformació:
me contempla, i alça els muscles,
i s'allunya i no em respon.
Passen los xics de l'escola:
estos m'entendran millor.
I els pregunte, i se me riuen
mirant-me com uns badocs.
És ja estranger en la pàtria
el parlar que nostre fon?
Ja en mon temps el menyspreaven
alguns: l'oblidaren tots?
—«Fadrineta valenciana
que encara en tos ulls de foc
dus la viva flamerada
que encengué mon pit un jorn,
una pregunta en la nostra
dolça parla escoltar vols?»
La polida fadrineta
passa, i res me diu tampoc.
Me'n vaig als ravals i parle
als humils treballadors:
però, per més que pregunte,
a ma veu estan tots sords.
Ixc al camp: que bledania!
Mai el trobí tan hermós:
ver paradís seràs sempre,
verger de les pomes d'or!
Guiant una maquinària,
obri un xicot amples solcs:
de la llengua que li parle
no entén res eixe xicot.
Avant! Vaig de poble en poble,
malaurat preguntador;
he aplegat a la muntanya;
he preguntat als pastors.
Sense resposta, me n'entre
per la soledat d'un bosc:
cau la nit, l'òbila canta,
xiula el vent, udola el llop.

Al lluny, una llumeneta
brilla ab rogenic resplendor:
allà mon pas encamine
pel mig d'ombres i negrors.
La claror ix d'una cova;
penetre en ella paurós;
una velleta, molt vella,
està allí calfant-se al foc.
Sembla un espectre: li queden
la pell solament i l'os;
sentada està en una pedra;
vestida tota de dol.
Acaronat en sa falda
sosté un infant blanc i ros:
canta, grunsant-lo i dormint-lo,
cants que escoltí en mon bressol.

—«Fill darrer de ma nissaga,
volgut besnét del meu cor:
tos avis, mos fills, moriren;
també tos pares han mort.
Les que m'amostrà la mare
jo et cante, antigues cançons:
les cançons que jo te cante,
ningú les canta en lo món.
De nostra llengua oblidada
són ja los últims ressons;
eixa llengua dels meus pares,
ningú la sap més que jo.

A la non-non!

A la non-non!

Amostrar-te-la volguera;
tu no m'entens, i t'adorms.
Pobre orfenet!: gents estranyes
t'ensenyaran parlars nous.
La meua vida s'acaba:
adéu, petit infantó!,
mon esperit, que s'envola,
replegar-lo tu no pots.
La nostra parla volguda
en mos fluixos llavis mor;
els aires de la muntanya
s'enduran sos darrers mots.

A la non-non!

A la non-non!»

La velleta centenària
baixa sobre el pit lo front;
tanca els ulls; ix de sa gola
un panteix esgarrafós.
El nen mig riu en sa falda;
ella encar parlar-li vol;
entre gemecs tremolosos
perdent-se van ses raons.
Res queda ja d'una llengua
que augusta i gloriosa fón;
els aires de la muntanya
s'han edut los darrers mots.
Jo sent mon pit que s'ofega
baix una llosa de plom;
pense morir, vull alçar-me,
llance un crit, faig un esforç.
M'he despertat; en ma cambra
entra ja la llum del sol;
quina alegria! Ensomniava...
Gràcies, Déu! Ja he patit prou!
Fuig de mon seny, mal ensomni,
mal ensomni enganyador!
Dolça llengua dels meus avis,
jo no vull creure en ta mort!

(1908)

JOSEP PIERA
Institut d'Estudis Catalans
Escriptor